

مقدمه:

امروزه از ویژگی‌های مهم انسان، قدرت اندیشه و از عالی‌ترین جلوه‌های اندیشه انسانی تفکر خلاق است؛ قدرتی که تاکنون با آن تصمیم‌گرفته و توانسته است به حل مشکلات پردازد و به رشد و تعالی نایل شود. دنیا نیازمند زنان و مردان خلاق است که به رشد و ارتقا در تمام زمینه‌های اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی برسند. به همین دلیل آموزش صحیح کودکان در جهت رشد خلاقیت آنان باید مورد توجه نظام‌های آموزش و پرورش جهانی قرار بگیرد.

در این مقاله سعی شده است ضمن تعریف خلاقیت به عناصر و عواملی که باعث بروز خلاقیت می‌شود اشاره گردد. سپس با ارزشیابی توصیفی، فضایی که اجرای این طرح برای بروز خلاقیت ایجاد می‌کند، بررسی شود.

ارزشیابی تحصیلی یکی از عناصر مهم و اساسی برنامه‌های درسی و نظام آموزش و پرورش محسوب می‌شود.

در کشور ما سال‌های سال است که این ارزشیابی از یک سنت خاصی پیروی می‌کند. از بررسی آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های هشتاد ساله گذشته چنین بر می‌آید که در این مدت، روند ارزشیابی رویکرد یکسانی داشته و صرفاً ارزشیابی‌ها بر پایه امتحان (کتبی، شفاهی) و پرسش کلاس بود که با ملاک‌های نمره (۲۰-۰) مشخص شده است.

قرار شد که طرح ارزشیابی توصیفی را به صورت آزمایشی اجرا و پس از ارزیابی‌هایی که توسط پژوهشکده تعلیم و تربیت انجام می‌شود و در صورت موفقیت، در دوره ابتدایی سراسر کشور اجرا نمایند. هدف‌های این طرح عبارتند از:

- ۱- بهبود کیفیت فرآیند یاددهی - یادگیری
- ۲- فراهم نمودن زمینه مناسب برای حذف فرهنگ بیست‌گرای
- ۳- تأکید بر اهداف آموزش و پرورش از طریق توجه به فرآیند یادگیری به جای تأکید بر محتوا
- ۴- فراهم نمودن زمینه مناسب برای حذف حاکمیت مطلق امتحانات پایانی در تعیین سرنوشت تحصیلی
- ۵- افزایش بهداشت روانی محیط یاددهی - یادگیری یا کاهش نمره به منظور تحقق اهداف فوق (ارزشیابی توصیفی) تغییراتی در ارزشیابی در ۵ محور زیر مدنظر می‌باشد:

- ۱- تغییر شکل و ساختار کارنامه
  - ۲- تغییر تأکید ارزشیابی پایانی به ارزشیابی تکوینی
  - ۳- تغییر مقیاس کمی و کیفی
  - ۴- استفاده از ابزارهای متنوع به جای ابزارهای محدود
  - ۵- تغییر در مرجع تصمیم‌گیری ارتقای دانش آموزان
- اکنون چند سال از اجرای طرح ارزشیابی توصیفی می‌گذرد و باز خورده‌های اجرای طرح،

ارزشیابی توصیفی پیامدها چالش‌ها

احمدالهی
کارشناس ابتدایی
مدرسه شهید فضلی، روستای بیشه محله فریدون کنار

نکات مهمی را به مسئولان و دلسوزان نظام تعلیم و تربیت کشور مان ارایه می‌دهد. این باز خورده‌ها در اثر تعامل مداوم مجربان با طرح، به خصوص آموزگاران مجری که در خط مقدم اجرای طرح قرار دارند و انشالله بتوانند در آینده راه‌گشا و کارساز باشند.

ارزشیابی توصیفی الگوی جدیدی است که تلاش می‌کند زمینه‌ای فراهم سازد تا دانش آموزان در کلاس درس با شادابی و نشاط بهتر، بیش‌تر و عمیق‌تر به یاددهی و یادگیری بپردازند.

هنگامی که دانش‌آموزی در سیستم ارزشیابی توصیفی مردود می‌شود، معمولاً با رضایت والدین همراه است، چرا که عملکرد فرزندشان به صورت ملموس در اختیار آنها است؛ در حالی که در سیستم ارزشیابی کمی، مردودی معمولاً همراه با عدم رضایت والدین می‌باشد.

۱- در جامعه و در اذهان عمومی، تصور بر این است که با اجرای طرح ارزشیابی توصیفی دانش‌آموز بی‌سواد و بدون هیچ ضابطه‌ای قبول می‌شود.

۲- در سیستم ارزشیابی کمی، معلم تعدادی دانش‌آموز را در اول مهر، تحویل می‌گیرد و هیچ اطلاعاتی جز طیفی از نمرات ثبت شده در کارنامه ندارد.

۳- تنها نگرانی آموزگاران این است که حجم کار زیاد و شیوه‌های متفاوت با آرایه‌الگوهای مناسب مرتفع می‌شود.

۴- آموزگاران همراه با شیوه‌های مورد استفاده از ارزشیابی توصیفی در مدارس، سیستم ارزشیابی کمی را نیز اعمال می‌کنند؛ چرا که عملاً مؤثر بودن آن شیوه‌ها را لمس کرده‌اند.

۵- بررسی عملکرد اجرای این طرح که در پایه‌های اول تا سوم ابتدایی، به صورت ارزشیابی توصیفی و در پایه چهارم، ارزشیابی به صورت کمی است، نشان می‌دهد که نه تنها عملکرد دانش‌آموزان گروه اول کمتر از دانش‌آموزان پایه چهارم نیست، بلکه در اکثر موارد بالاتر و بهتر است.

ارزشیابی توصیفی چیست؟

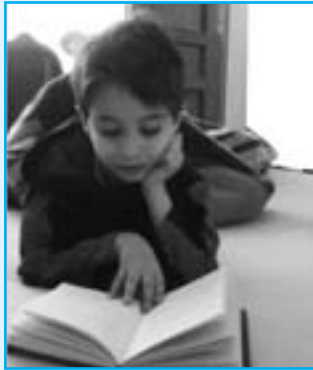
ارزشیابی توصیفی الگوی جدیدی است که تلاش می‌کند زمینه‌ای فراهم سازد تا دانش‌آموزان در کلاس درس با شادابی و نشاط بهتر، بیش‌تر و عمیق‌تر به یاددهی و یادگیری به مطالب درسی در طول سال تحصیلی بپردازند. در راستای این توجه، رشد عاطفی و اجتماعی و حتی جسمانی دانش‌آموزان نیز در نظر گرفته می‌شود. این طرح با هدف بهبود کیفیت یادگیری و یاددهی و افزایش بهداشت روانی محیط یاددهی، تغییرات اساسی در نظام ارزشیابی فعلی پیش نهاد کرده است از جمله: تغییر مقیاس فاصله‌ای (۲۰-۰) به مقیاس ترتیبی تغییر ساختار کارنامه و تبدیل آن به کارنامه توصیفی تحت عنوان گزارش پیشرفت تحصیلی؛ تغییر؛ نوعی بخشی از ابزارها و روش‌های جمع‌آوری اطلاعات از وضعیت تحصیلی دانش‌آموز مانند پوشه کار-آزمون‌های عملکردی فهرست وار است و برگ ثبت مشاهدات در رویکرد کلی ارزشیابی از ارزشیابی پایانی به ارزشیابی تکوینی و فرآیند تغییر در مرجع تصمیم‌گیرنده در ارتقای دانش‌آموزان در این طرح به جای امتحانات پایانی معلم و شورای مرجع صاحب صلاحیت تصمیم‌گیری تعیین شده‌اند.

ارزشیابی توصیفی، پیامدها، چالش‌ها
ارزشیابی توصیفی چگونه می‌تواند در بروز رشد خلاقیت دانش‌آموزان مؤثر واقع گردد؟ از سال‌های پیش در کشور ما در حوزه خلاقیت، مطالب و مباحث اندکی مطرح بوده است. همچنین یکی از اهداف اساسی آموزش و پرورش ما در خصوص

نویسندگان فردا

گزارش بازدید از کاوشکده علمی

به کوشش: علی رضا حسین زاده - دانش آموز کلاس دوم ابتدایی دبستان دولتی مولوی، منطقه چهار آموزش و پرورش

امروز می خواهیم درباره بازدید از کاوشکده علمی، برای شما گزارش کنیم. من در روز یکشنبه ۳۰ فروردین ۱۳۸۸ به مدرسه رفتم و با مینی بوس به کاوشکده علمی رفتم. در آن جا به بازدید از سه کارگاه رفتیم.

کارگاه اول، کارگاه «ساخت و ساز» بود. مربی آن کارگاه، ما را با اشکال اصلی هندسی آشنا کرد. ابتدا ما را به دو گروه تقسیم کرد و دو موضوع به ما داد. موضوع گروه ما «ترافیک» بود و موضوع آن گروه «طبیعت» بود.

بعد به کارگاه نقاشی رفتیم و مربی آن هم به ما یک موضوع داد. «وقتی عصبانی می شوی، چه شکلی می شوی!» و «به علت چی، عصبانی شدی!» را نقاشی کنید.

و آخرین کارگاه، کارگاه فیزیک و شیمی بود. در آن جا ما چند آزمایش مختلف انجام دادیم. یکی «آتش سرد» بود، مربی کاوشکده، اسکناسی را داخل یک ماده شیمیایی گذاشت و آن را با کبریت آتش زد. وقتی آتش خاموش شد، پول سالم مانده بود. بعد برای ما توضیح داد که چرا پول نسوخته است.

آزمایش دوم، درباره «جوهر نامری» بود، ماده ای آورد و گفت این «اسید سولفوریک» است و یک قلم شیشه ای را داخل آن کرد. و روی کاغذ چیزی نوشت. بعد یک شمع را روشن کرد و کاغذ را روی آن گرم کرد، نوشته معلوم شد، روی کاغذ نوشته شده بود «سیب».

ساعت ۱۱/۰۵ به مدرسه برگشتیم. معلم ما، خواست که درباره این اردوی علمی، گزارش خودمان را بنویسیم. و من گزارش خودم را بعد از ظهر همان روز نوشتم و پس از تصحیح معلم، به پدرم دادم تا در فصل نامه مدارس کارآمد منتشر کند، او هم قبول کرد. بعد پدرم گزارش مرا تایپ کرد و دوتایی آن را اصلاح کردیم. با تشکر از زحمات معلم خوبم، خانم مریم ذاکری، که ما را به این اردوی علمی برد.

می دهند و میزان خلاقیتی که از خود نشان می دهند بستگی به آموزش آنها، تجربه و سطح پرورش فکری و جسمی آنان دارد. هر عملی که کودک انجام می دهد می تواند خلاق باشد به شرطی که دو اصل در آن رعایت شده باشد.

- با آن چه تاکنون انجام داده اند، متفاوت باشد.

- پاسخ صحیح و معنی دار باشد.
آزمون های خلاقیت چون معمولاً در شرایط امتحانات در مدارس انجام می شود، احتمال زیاد با اضطراب همراه خواهد بود.

برای پرورش و حفظ خلاقیت در کودکان چه کارهایی باید انجام داد؟

مهمترین مسئله بعد از تشخیص خلاقیت در کودکان، حفظ و چگونگی پرورش آن است و باید انگیزه ذاتی خلاقیت پرورش پیدا کند. بهترین روش برای حفظ خلاقیت در کودکان این است که به آن ها کمک کنیم تا استعدادها، مهارت ها و علایق آن ها به یکدیگر مرتبط شوند. درک و شناخت اصل انگیزه درونی خلاقیت، مرحله ای بسیار مهم برای تشویق خلاقیت در کودکان است.

منابع و مأخذ

- احمدی، غلامعلی (۱۳۸۲). نقش ارزشیابی پیشرفت تحصیلی آموزش یادگیری
- خالقی، علیرضا. در رابطه سنجش خلاقیت دانش آموزان.
- احمدی، محمد، ارزشیابی توصیفی
- افضل، حسین، ارزشیابی توصیفی پیامدها، انتشارات تهران.
- کریمی، علی، پرورش خلاقیت. انتشارات تهران.

شکوفایی خلاقیت دانش آموزان طرح ریزی شده است. اما به رغم اهمیت این موضوع به دلایل مختلف تاکنون کم تر به پژوهش و مطالعه بنیادی و برنامه ریزی برای پرورش خلاقیت دانش آموزان پرداخته شده است. روش آموزش سنتی مبتنی بر یادگیری مطالب بدون تفکر و توجه، به معنی آن است که دانش آموزان به گونه ای تربیت می شوند که بدون توجه به چگونگی ارتباط مطالب و بدون تفکر برای به دست آوردن نمره خوب، آن ها را می آموزند. اما این نوع آموزش و یادگیری برای انجام یک کار خلاق واقعی فایده است. در بسیاری از خانواده ها والدین کودکان خود را مجبور به یادگیری می کنند، متأسفانه این امر که در خانواده بلکه در محیط های آموزشی یعنی مدارس نیز کاملاً مصداق دارد گاه شرایط موجود در مدرسه به گونه است که تنها به پرورش خلاقیت کمک نمی کند بلکه این موهبت الهی را سرکوب می نماید.

ارزشیابی توصیفی،
زمینه ای برای کشف و
بروز خلاقیت دانش آموزان
در آموزش ابتدایی می باشد

خلاقیت چیست؟

بیش تر اوقات، مردم کلمه خلاق را مترادف کلمه با استعداد و با هوش می دانند و تصور آنان این است که کودک خلاق از هوش بالایی نیز برخوردار می باشد. هر چند کودکان با هوش استعداد بالقوه بیش تری دارند تا در راه های خلاق به کار ببرند اما خلاقیت همان استعداد و هوش نیست، بلکه خلاقیت فرآیندی است که بر مبنای استعداد آموزش و تفکر استوار است، خلاقیت گستره وسیعی از مسایل کوچک روزانه تا پیشرفت های مهم تاریخی در علوم ادبیات و هنر را در بر می گیرد و بر خلاف نظر عمومی هر فرد با توانایی های شناختی معمولی و با مقداری تلاش می تواند از خود خلاقیت به خرج دهد.

کودکان نیز در سنین مختلف انواع متفاوتی از رفتارهای خلاق را نشان می دهند.

چگونه می توانیم خلاقیت را در کودکان تشخیص دهیم؟

هر انسان طبیعی می تواند کاری خلاق در زمینه ای انجام دهد. ما اگر بخواهیم بزرگسالانی خلاق داشته باشیم باید به کودکان خلاق توجه کنیم به همین دلیل باید به پرورش مهارت ها و انگیزه خلاقیت بپردازیم. فضاهایی که کودکان در آن خلاقیت خود را بروز

شپوشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی